

**Справа „Текдаг проти Туреччини”
(Tekdağ v. Turkey 27699/95)**

У рішенні, ухваленому 15 січня 2004 року у справі „Текдаг проти Туреччини”, Суд постановив, що:

- не було порушено ст. 2 Конвенції (право на життя) стосовно тверджень заявниці про викрадення і вбивство її чоловіка;
- було порушено ст. 2 Конвенції стосовно тверджень заявниці про непроведення адекватного та ефективного розслідування обставин смерті чоловіка заявниці;
- не було порушено ст. 3 Конвенції (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження);
- не було порушено ст. 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність);
- не було порушено ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі ст. 2, 3, 5, 10 (свобода вираження поглядів), а також зі статтями 13 та 18 Конвенції;
- не було порушено ст. 18 Конвенції (обмеження у застосуванні обмежень на права);
- було порушено ст. 38 Конвенції (обов'язок держави створити всі необхідні умови для ефективного розслідування справи);
- не було необхідності досліджувати окремо скаргу на предмет порушення ст. 34 Конвенції (право на індивідуальну заяву);
- було порушено ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту).

Суд постановив сплатити заявниці 14000 євро як компенсацію моральної шкоди, а також 14000 євро у відшкодування судових витрат з вирахуванням 1513 євро, вже наданих їй для оплати правової допомоги.

Обставини справи

Заявниця, Хатіс Текдаг (Hatice Tekdağ), є громадянкою Туреччини курдського походження і проживає у м. Діарбакір (Diyarbakır). Її чоловік, Алі Текдаг (Ali Tekdağ) зник у м. Дагкапі (Dağkarı) 13 листопада 1994 року.

Заявниця стверджує, що 13 листопада 1994 року вона разом зі своїм чоловіком їздили в село Кучукаді (Küçükadı) в магазин за покупками. Коли вони вийшли з автобусу в м. Дагкапі, чоловік сказав, що йому треба було кудись зайти і попросив її зачекати декілька хвилин. Невдовзі він повернувся, але, вдаючи що її не знає, сказав не підходити близько до нього і відійшов на сусідню вулицю. За ним слідували озброєні люди, в яких були переносні рації. Пролунало декілька пострілів, після цього на місце події прибули перевдягнені поліцейські й забрали чоловіка заявниці в білий мікроавтобус.

Заявниця стверджує, що з того часу вона не отримувала жодної звістки про свого чоловіка. Вона зверталася до державного обвинувача у м. Діарбакір та до обласного губернатора із заявами про вжиття заходів для отримання відомостей щодо її чоловіка і повідомляла їх про твердження тих свідків, які нібито бачили її чоловіка біля центрального офісу Сил швидкого втручання у м. Діарбакір і біля тюрми у тому ж місті.

Перед тим сили безпеки заарештовували чоловіка заявниці 19 разів, з яких 17 разів його брали під варту. Він змінив своє ім'я та прізвище на Махмет Аслан, аби його не впізнавали, стверджуючи, що поліція затримувала його, як тільки бачила прізвище Текдаг.

Зі слів заявниці, через декілька місяців після того, як зник її чоловік, поліція здійснила рейд на її квартиру.

Уряд Туреччини заперечує версію заявниці щодо цих подій. Він стверджує, що у листі від державного обвинувача м. Діарбакір до Міністра юстиції вказано, що чоловіка заявниці ніколи не брали під варту. Після того, як він незаконно змінив своє ім'я та прізвище, п. Текдаг міг вступити до Партії трудящих Курдистану (ПТК) — терористичної організації. Уряд додав, що дочка заявниці була заарештована у листопаді 1995 року за звинуваченням у пособництві ПТК і що брат заявниці був вбитий терористичним угрупованням Хізболла.

Стосовно розслідування зникнення чоловіка заявниці Уряд Туреччини стверджує, що справа містить біля ста інформаційних документів, включаючи вказівки органів судової

влади і сил безпеки, які надходили до органів обвинувачення, а також судові рішення, ухвалені у справі.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ст.2 Конвенції, заявниця скаржилась на те, що її чоловіка було викрадено і вбито представниками держави, а органи державної влади не провели ефективного та належного розслідування у справі. Вона також стверджувала, що, оскільки була змушена жити, не знаючи, що сталося з її чоловіком, то мало місце поводження, заборонене ст. 3 Конвенції. Покликаючись на ст. 5 Конвенції, вона стверджувала, що її не повідомили про причини затримання чоловіка, він не постав негайно перед суддею після затримання, і вона не могла порушити провадження для встановлення законності його затримання. Крім того, заявниця скаржилась на порушення ст. 13 Конвенції. На додаток, вона вказувала на те, що її чоловіка вбили через курдське походження, що становить порушення ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації), взятої у поєднанні зі ст. 2, 3, 5, 10, 13 та 18 Конвенції. Більше того, покликаючись на ст. 18 Конвенції, вона скаржилась на обмеження її прав та свобод, передбачених Конвенцією. Нарешті, вона скаржилась і на порушення ст. 34 Конвенції.

Подавши свої зауваження у справі, Уряд Туреччини, однак, не надав Суду всіх матеріалів розслідування, і очевидним було те, що протягом встановлення Судом обставин справи значна частина документів була прихована від Суду. Суд неодноразово вимагав від державних органів надіслати всі документи, якими вони володіли, аби впевнитись у повноті матеріалів справи. Проте документи, які мали визначальне значення для встановлення обставин справи, були представлені лише в останній момент.

Суд вирішив, що Уряд Туреччини не дав переконливого пояснення причин таких затримок і причин невиконання вимог Суду про надання інформації та документів. Враховуючи труднощі, притаманні негайному розслідуванню такого роду справ, і важливість співпраці відповідного Уряду з Судом під час конвенційної процедури, Суд постановив, що Уряд Туреччини не створив усі необхідні умови в сенсі п."а" ч.1 ст. 38 Конвенції для сприяння Суду у розслідуванні цієї справи.

Оцінюючи обставини справи, Суд вирішив, що твердження заявниці про зникнення її чоловіка були підставними. Але твердження про те, що її чоловік був затриманий переодягненими поліцейськими й заарештований представниками держави, не підкріплювалися жодними доказами чи свідченнями очевидців і, як наслідок, виявилися недостатньо доведеними.

Розглядаючи питання незабезпечення права на життя, Суд нагадав свій висновок про те, що твердження заявниці про викрадення і вбивство її чоловіка не було достатньо доведеним. Як виявилось, жоден свідок не зміг підтвердити ці твердження, а свідків, згаданих заявницею, або було неможливо відшукати, або ж вони бажали залишатись невідомими. За таких обставин Суд встановив, що не можливо дійти однозначного висновку про викрадення і вбивство чоловіка заявниці представниками держави чи особами, що діяли від імені державних органів.

Стосовно обов'язку держави провести належне й ефективне розслідування Суд зазначив, що розслідування й справді було спрямоване на з'ясування обставин зникнення та можливої смерті чоловіка заявниці. Проте у розслідуванні мали місце значні недоліки. Наприклад, неспроможність відправити документи та інформацію про розслідування свідчила про відсутність координації між різними обвинувальними органами. Крім того, Суд вказав, що, не беручи до уваги клопотання заявниці, а також незлагоджено вживаючи заходи з виявлення свідків викрадення, органи обвинувачення не змогли провести результативне розслідування. Тому Суд постановив, що у цьому аспекті було порушено ст. 2 Конвенції.

Суд знову нагадав, що було неможливо однозначно стверджувати, чи державні органи були причетні до зникнення і смерті чоловіка заявниці. Більше того, у змісті чи характері тих повідомлень, які надавалися заявниці у відповідь на її запитання з цього приводу, не можливо було побачити нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження. Суд

вирішив, що брак координації між обвинувальними органами під час проведення розслідування і, як наслідок, неспроможність виявити винних не могли бути підставою для встановлення порушення ст. 3 Конвенції щодо заявниці.

При вирішенні питання про наявність порушення ст. 5 Конвенції Суд знову звернувся до свого висновку про те, що не було доведено причетність державних органів Туреччини до зникнення чи смерті чоловіка заявниці. Крім того, оскільки жоден свідок не підтвердив, що п. Текдаг утримувався у в'язниці м. Діарбакір чи на військовій базі у м.Сільвана, Суд вирішив, що відсутні докази порушення ст. 5 Конвенції.

На державні органи покладался обов'язок провести ефективне розслідування обставин зникнення чоловіка заявниці. Проте у розглядуваній справі розслідування не могло вважатися таким, що було проведене відповідно до положень ст. 13 Конвенції, вимоги якої ширші, ніж вимоги ст. 2 Конвенції. Тому Суд вирішив, що мало місце порушення ст. 13 Конвенції.

Стосовно порушення ст.14 Конвенції, взятої в поєднанні зі ст. 2, 3, 5, 10, 13 та 18 Конвенції, а також порушення ст. 18 Конвенції окремо, Суд, враховуючи доказовий матеріал у справі, вирішив, що в цих аспектах скарга заявниці є необґрунтована.

Поведінка Уряду під час процедури встановлення Судом обставин справи була з'ясована у контексті виявлення порушення ст. 38 Конвенції. Відповідно Суд не вважав за потрібне аналізувати справу на предмет порушення ст. 34 Конвенції.

Щодо залякування, якому заявниця нібито піддавалася представниками держави, Суд констатував, що вона не змогла ідентифікувати чи описати тих людей, які вторглися вночі в її дім. Твердження заявниці про те, що це були переодягнені поліцейські було лише припущенням. Враховуючи відсутність будь-яких доказів з цього питання, а також неоднозначний характер її тверджень, Суд визнав скаргу заявниці в цій частині необґрунтованою.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання комюніке Секретаря Суду здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України П.М. Рабіновичем та М.Ю. Пришляк.